

Rättvik 2019-11-15

Länsstyrelsen i Dalarnas län
781 94 Falun

Naturskyddsföreningens Rättvik generella synpunkter på projekt Grön infrastruktur

Naturskyddsföreningen har mottagit rapporten "*Projektet Grön infrastruktur i Gåsbergets värdestrakt, Delredovisning om motiv, målsättningar och utkast till metodik*" samt fått en inbjudan till ett seminarium den 7 nov 2019.

Naturskyddsföreningen vill härmed lämna synpunkter på rapporten samt det pågående samverkansprojektet som Länsstyrelsen inlett tillsammans med SLU, Stora Enso, Sveaskog och Skogsstyrelsen.

Naturskyddsföreningen och fler andra ideella organisationer har under lång tid uppmärksammat de skogliga värdena i Ore skogsrike och behovet av ytterligare skydd. Detta framgår bl a av de inventeringar som föreningen ligger bakom och som presenterats i de två skrifterna "Ore Skogsrike – Ett levande skogslandskap i Rättviks kommun" (2013) resp "Ändå hugger man... - Rapport från Ore skogsrike 2017 med en analys av Sveaskogs naturvårdsambitioner" (2017). Vi noterar att den första skriften finns med i litteraturlistan i Länsstyrelsens rapport, dock ej den andra.

Naturskyddsföreningen har alltså ett stort intresse i frågan och önskar få delta med sitt engagemang i det projekt som inleddes för dryga ett år sedan. Föreningen fick dock tidigare beskedet av Länsstyrelsen i Dalarna att de inte hade för avsikt att låta några ideella organisationer delta i samverkansprojektet. Företrädare för Länsstyrelsen angav på Naturskyddsföreningens i Rättvik årsmöte att detta var för att skogsnäringen ansåg att Naturskyddsföreningen har "en taskig samtalston".

Alla kan inte tycka lika. Man får ha olika åsikter i sak. Naturskyddsföreningen håller fast vid sin ståndpunkt gällande Ore skogsrike och att skyddet i området inte är tillräckligt. Naturskyddsföreningen ska föra naturens talan. Om det är så att samverkansparter anser att det är besvärligt att ha med någon från "andra sidan" och Länsstyrelsen går på skogsnäringens linje finner vi detta mycket uppseendeväckande. Enligt vår uppfattning verkar

Länsstyrelsen i Dalarna i många frågor vara ointresserad av samarbete med den ideella naturvården. I denna rapport tycker vi detta framgår tydligt, dvs att Länsstyrelsen anser att den i första hand ska främja och stödja länets skogsbruk, då detta anses vara en mycket viktig näring.

Initieringen av samverkansprojektet uppges i rapportens sammanfattning vara att hitta eller förfina en arbetsmetodik inom Gåsbergets värdestrakt för att befintliga resurser används på ett optimalt sätt då både myndigheter och bolag har begränsade resurser.

Vad Länsstyrelsen menar med "begränsade resurser" är för oss oklart. Sveaskog omsatte 2018 7,2 miljarder kronor och värderas ha tillgångar värda över 32 miljarder kronor. Stora Enso omsatte samma år 8,3 miljarder och har tillgångar på över 43 miljarder. Ekonomiska resurser hos skogsbolagen verkar inte vara ett större problem.

Att Länsstyrelsernas budget för områdesskydd är mycket begränsade är ingen nyhet även om potten varit något större de senare åren. Årligen gör Länsstyrelsen en bedömning om vilka områden som lyfts till den så kallade prioriteringslistan, det vill säga den lista som Naturvårdsverket utgår från vid tilldelningen av medel för områdesskydd. Naturvårdsverkets rekommendationer har i alla fall tidigare varit att områdesskydd ska prioriteras till värdestrakter.

Detta för oss osökt in på "*Regional strategi för skydd av skog i Dalarnas län*", en strategi framtagen av Länsstyrelsen i Dalarnas län och Skogsstyrelsen. Strategin har en värdebaserad ansats som slår fast att resurser i första hand ska användas för att skydda befintliga naturvärden framför att skapa nya naturvärden. I prioriteringssituationer beaktas därför ett områdes naturvärden på beståndsnivå, dess ekologiska funktionalitet i landskapet och om det utgörs av särskilt prioriterade skogstyper.

Dalarnas län har en etappmålsareal om 13 700 ha formellt skyddad skogsmark för perioden 2012-2020 och cirka 2000 hektar återstår att skydda. Om etappmålet uppnås kommer 3,7 % av skogsmarken i länet, nedanför den fjällnära gränsen, att vara formellt skyddad.

Totalt har 44 värdestrakter med en sammanlagd areal om ca 460 000 ha skogsmark identifierats. De utgör ca 22 % av skogsmarken nedanför gränsen för fjällnära skog.

I strategin kan man läsa att analyser visar att en stor del av skogslandskapet hade tappat sin ekologiska funktionalitet till följd av fragmentering av habitatnätverken. Habitatnätverk har minskat med ca 35–42 % till skillnad från de tillräckligt stora bestånden som minskat med 11–12 %.

Ovanstående visar på behovet av ytterligare formellt skydd av våra värdefulla skogar.

Naturskyddsföreningens Rättvik synpunkter på delrapporten "Grön infrastruktur i Gåsbergets värdetrakt".

Introduktion

Vad menas med avsatt skog?

Andelen formellt skydd inom Gåsberget är 5 %. Antalet värdetrakter som har procentuellt större skyddad areal än Gåsberget är 29 stycken. Sju värdetrakter har större andel frivilliga avsättningar än Gåsberget.

Att påstå att Gåsberget är en värdetrakt med störst andel avsatt skog är alltså en sanning med modifikation. Det är mer korrekt att beskriva värdetrakten som en av dem med lägst andel formellt skyddad skog. Naturskyddsföreningen anser att frivilliga avsättningar inte är att betrakta som ett långsiktigt säkerställande. Skogsbolaget kan i praktiken göra vad de vill med dessa avsättningar exempelvis sälja dem vilket Holmen gjorde i nordvästra Jämtland.

Inledningen här får det till att låta som att Länsstyrelsen anser att värdetrakten är väldigt skyddad redan, vilket den inte är. Den är bara till 5 % formellt skyddad.

Det anges vidare att det finns ett behov av förfinade eller förbättrade arbetssätt men utan att ange vad arbetssätten avser, skydd av skog eller brukande av skog?

Projektets syfte

Projektet syftar enligt rapporten till att utveckla:

- *metoder för att avgöra hur områden bäst hanteras med hänsynfullt brukande eller olika typer av skydd i ett landskapsperspektiv,*
- *skogsbruksåtgärder för ett hänsynfullt brukande,*
- *metoder för hur myndigheter och bolag kan samverka i planering, och praktiskt utförande, av naturvårdsinsatser för en effektiv naturvård.*

Det är ingen slump att brukandet av skogen nämns först i det första syftet. Utifrån vad Länsstyrelsen anger så framgår det med all tydlighet att samverkansprojektet är för, av och om skogsbruket. I andra hand naturvärden.

Naturskyddsföreningen vill att det ska vara lätt för markägare att göra rätt och att bruka skogen på många olika sätt och med tillräcklig hänsyn till alla dess värden, oavsett om de är biologiska, ekonomiska eller sociala.

Syftet borde ha formulerats fram så att det framgår med tydlighet att de ekologiska, sociala och ekonomiska värdena ska vara lika och gå hand i hand. Det borde stå "och" istället för "eller".

Naturskyddsföreningen

Rättvik

Det finns redan idag flera metoder för att avgöra huruvida ett områdes naturvärden ska prioriterad för områdesskydd eller inte. Dels finns inventeringsmetoden *funktionsindelning*, en metodik framtagen av Naturvårdsverket som syftar till att avgöra om ett område innehåller så pass mycket värdekärna att det kan prioriteras för områdesskydd eller inte, dels så finns det både den nationella och regionala strategin för skydd av skog som specifikt pekar ut värdeetrakter och värdekärnor för skydd.

Tillsammans med våra miljömål borde ovanstående vara ledande för Länsstyrelsens arbete och inte brukandet av skogen som dessutom får stå allra först bland syftena. Det finns givetvis en tanke bakom att detta nämns först. Det finns redan metoder för att avgöra om ett område ska skyddas eller inte. Länsstyrelsen behöver knappast lägga resurser på att hitta på metoder för att avgöra om man skyddar eller släpper ett område.

Det är vidare bra att myndigheterna vill hitta metoder och sätt för att samverka i planering och praktiskt utförande av naturvårdsinsatser, men det ska inte ersätta områdesskydd eller ses som ett alternativ till skydd. Regionala strategin slår fast att värdebaserat naturvårds-skydd framför återskapande av naturmiljöer/naturvärden ska gälla och eftersom projektet från Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen sida borde vara sprunget ur strategin känns vinklingen i detta projekt fel.

Rapporten sidan 7, sista stycket. Vilken typ av areal? Detta måste förtydligas.

Modelleringar

Naturskyddsföreningen ifrågasätter vidare om den typen av modelleringar Länsstyrelsen spekulerar möjligen kan utföras, kan låta sig utföras med den artdata som finns och om de arter som nämns kan användas för modelleringar ur ett landskapsperspektiv. Genomgående förs det resonemang om arternas habitatkrav med mera som är felaktiga och Naturskyddsföreningen anser att expertkompetens bör kopplas in snarast så att modelleringarna blir gjorda på korrekt underlag och data så att utdatat blir tillförlitligt. Exempelvis anges vissa arter vara granskogsarter fast de egentligen är naturskogsarter som inte bryr sig så mycket om det är tall eller granskog. Ringlav bedöms inte kunna användas för landskapsanalys alls. Konsultera expertis om vilka arter som lämpar sig bäst för den typen av analyser och ni får ett data skogsnäringen inte kan förkasta.

Det verkar som om Länsstyrelsen m fl ännu inte landat i vilken typ av modelleringar som krävs och kan låta sig göras. Om så finns det goda förutsättningar för kompletterande inventeringar/utredningar och framtagande av korrekt analysmaterial.

Heureka anses vara ett för grovt och trubbigt instrument för denna typ av landskapsanalyser. Heureka är ett bra system men är framtaget för att skogsbrukarna enkelt ska kunna optimera sin skogsvård både ur ekonomiskt och ekologiskt perspektiv. Djupgående

ekosystemstjänstanalyser krävs i detta fall, något säkerligen både Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har kompetens inom.

Inventering av död ved i det brukade landskapet och analyser

Länsstyrelsen anger att inventering av död ved i det brukade landskapet gjorts vilket är mycket bra. I områden "som avsatts för naturvård" anger Länsstyrelsen det finnas goda kunskaper om mängden död ved. Vad avses med området avsatta för naturvård? Omfattar det områden som avsatts frivilligt och hur ser mängden död ved ut i dessa områden? Finns det möjlighet att ta del av dessa data?

Man kan inte utifrån data om död ved avgöra hur hotad en art är. Det är också något oklart om Länsstyrelsen menar hotad i området, på landskapsnivå eller annat. De krävs ingående kunskap om varje arts specifika habitatkrav och med tanke på att Länsstyrelsen i rapporten redan kommit med faktafel om just arters habitatkrav ställer vi oss frågande till om detta kommer ge resultat som kan anses ha tillförlitlighet nog för att utgöra fortsatta bedömningar.

Här anges att syftet med inventeringarna är att avgöra vilka områden man ska kunna skapa mer död ved i. Det är möjligen inte så att mängden död ved kan indikera att ett område är särskilt skyddsvärt? Istället så utgår Länsstyrelsen ifrån naturvårdsåtgärder i första hand vilket går emot den värdebaserade ansatsen man har i den regionala strategin för skydd av skog i Dalarna.

Slutligen kan det tänkas vara en enkel och billig åtgärd att tillskapa mer död ved. Man tänker ofta kvantitet istället för kvalitet. Det fällt hej vilt för tillskapandet av död ved men vad vill man egentligen uppnå? Vad hade varit mest optimalt i de olika naturtyperna? Mängden organismer som är knutna till död ved uppgår till över 20 000 av Sveriges ca 50 000 flercelliga organismer. Av det kan vi utläsa att död ved kommer i många olika slag och variationer för det är orimligt att samtliga arter prefererar samma typ av ved. Det finns nydöd ved, mycket gammal död ved, ved i solexponerat läge, ved som står i kontakt med vatten etc. Många av de hotade arterna som är knutna till död ved har specifika krav på den döda veden. Hur återskapar man silverved i planerade tallvirkesåkrar? Det tar hundratals år för denna ved att uppnå den kvalitet att den matchar de kräsna arternas habitatkrav.

Samtidigt tillåter Länsstyrelsen att skogsbolagen går in och avverkar och förstör skogsområden med just dessa värden, värden som tagit många hundra år på sig att utvecklas. Detta ska då läkas med tillskapande av död ved med flera skogsvårdsåtgärder, vars effekt i värsta fall aldrig någonsin kommer hinna börja verka. För vid det laget, när silverveden en dag ligger där, har arterna knutna till detta substrat sedan länge försvunnit. De arter som är knutna till naturskogarna idag lever med en utdöendeskuld. Det innebär inte att vi inte kan stoppa utrotningen men det betyder att det är bråttom. Det finns inte tid att invänta att veden blir bra nog för arterna. Med skuld kommer ränta. Det är dags att betala den räntan snart innan vårt ekosystem går i konkurs.

Skydd eller inte skydd?

I avsnitten resonerar Länsstyrelsen kring ett flertal faktorer som avgör om ett område kan skyddas eller inte, tilldelning av resurser samt olika former av strategier och resurser. Vidare anges att man generellt sett anser att 20 % ursprungligt habitat ska finnas kvar.

Naturskyddsföreningen anser att det är lämpligt med en källa här. Förslagsvis professor Ilkka Hanski, som dessutom slagit fast att arealkraven för att säkerställa arternas överlevnad ligger närmare 30 än 20 %.

Sedan skriver Länsstyrelsen:

"För att försöka utröna hur stora avsättningar som behövs har projektet som ambition att studera vad forskningen idag vet om habitarealkraven för enskilda organismgrupper och sätta detta i relation till läget i värdetrakten."

Har Länsstyrelsen inte för avsikt att formellt skydda mer skog inom Gåsbergets Vårdetrakt? Detta går i så fall emot den regionala strategin för formellt skydd av skog, detta då Naturskyddsföreningen förutsätter att Länsstyrelsen med ovanstående formuleringen avser frivilliga avsättningar.

Efter det står det att läsa:

"En annan intressant aspekt är att utifrån en uppskattning av olika arters arealkrav kartlägga om detta täcks in i dagens befintliga skydd samt studera hur formella och frivilliga avsättningar här kan komplettera varandra. Slutligen utgör avvägningen mellan ytterligare skydd respektive skogsproduktion med generell och förstärkt hänsyn en tredje aspekt som projektet ämnar studera."

Är detta bara ett funderande från författarens sida eller något som Länsstyrelsen faktiskt kommer ta sig an? Vi vet redan idag att det inte finns något som stöder att de hotade arterna i området kan klara sig på den formellt skyddade skogen (som uppgår till 5 %).

Vad blir utfallet av detta samverkansprojekt? En strategi som bakbinder myndigheternas agerande i ett område? Vad kan detta få för effekt i ett nationellt perspektiv?

Det framgår med tydlighet att det är skogsbolagen som styr projekt och inte Länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen. Därför har också att den ideella naturvården hållits utanför projektet, trots att det är vi som lyft områdets skogliga värden upp på agendan.

Länsstyrelsen anger vidare att det aldrig skett något systematiskt arbete mellan myndigheter och bolag i syfte att på landskapsnivå peka ut vilka områden som borde få formellt skydd. Detta stämmer inte riktigt. I Vildmarksriket samverkade myndigheter med Bergvik skog AB vilket resulterade i att 11 % av de skyddsvärda skogarna skulle skyddas frivilligt eller formellt. Detta är långt ifrån de upp emot 30 % som forskningen anger (Ilkka Hanski m fl).

Metodutveckling för hänsynfullt brukande

För vilka områden kommer detta att gälla? Det finns områden som redan idag tyvärr är helt ointressanta ur ett naturvårdsperspektiv och naturligt förnygrade tallsnatskogar där skogsbruksåtgärder skulle kunna ge en större effekt. Det är någonstans här man måste börja, att utgå från ett områdes ekologiska potential.

Inventeringsmetodik

Naturskyddsföreningen föreslår att samtliga börjar använda sig av den standardiserade metod för naturvärdesinventering SIS 1999000:2014, alternativt funktionsindelning. Låt dessutom oberoende konsulter göra jobbet.

Om Gåsberget

Naturskyddsföreningens rapport om Ore Skogsrike är troligen den allra viktigaste rapporten för uppmärksammandet av områdets naturskogs kvaliteter och ett stort antal av artfynden härrör från de inventeringar som gjorts av Naturskyddsföreningen. Med anledning av detta är det märkligt att den ideella naturvården inte fått vara delaktig i samverkansprocessen trots våra stora kunskaper om området.

Ett stort antal arter redovisas vara registrerade i värdetrakten. Var har dessa registreringar hämtats från? Finns det även med uppgifter från skogsbolagens inventeringar? Om ja, så är inte skogsbolagens fynd rapporterade till Artportalen. Gräddporing förekommer i området men enligt oss veterligen inte gräddticka. Felbestämd art eller vem har hittat den?

Länsstyrelsen blandar ihop substrat med observationer. Det kan misstolkas att det finns 54 lokaler för ringlav men det är 54 substrat.

Naturskyddsföreningen anser att biotopsbeskrivningar kan vara missvisande. Det säger inte alltid så mycket om en art är gran eller tallskogsberoende. Många av arterna är naturskogsarter, d v s bryr sig inte om det är tall eller gran och det säger mer om de skogliga värdena i områden där arter påträffas än att det bara är tall eller granskog. Garnlav är ett sådant exempel. Länsstyrelsen bör fokusera mer på naturskogar.

Avsnittet om hur mycket skogs som är skyddad i Gåsbergets värdetrakt är missvisande och det är tydligt att Länsstyrelsen försöker få det att framstå att mer är skyddat än vad det egentligen är. I rapporten strategi för formellt skydd av skog anges det tydligt att 5 % av värdetraktens skog är formellt skyddad. Ytterligare 16 % har avsatts av skogsbolagen.

Naturhänsyn vid avverkning är under inga omständigheter ett formellt skydd. Med tanke på att Sveaskog använder en beräkningsmodell där varje kvarlämnat träd utgör en viss areal (krontäckningen påstås vara en viss areal), så räknas arealen hänsyn upp vid varje avverkning.

Naturskyddsföreningen Rättvik

Detta är ett oetiskt sätt att göra beräkningar på naturhänsyn av Sveaskog vilket måste beaktas i det fortsatta arbetet. Naturvårdshänsyn ska inte ingå i beräkningar av skydd av skog eftersom naturhänsyn ingår i den lagstiftade del samt certifieringsregler som gäller för hänsynsfullt skogsbruk.

Luckhuggning bör användas i virkesåkrarna, inte i de naturligt föryngrade tallnaturskogarna där luckor och död ved hela tiden tillskapas naturligt. Dessa tallnaturskogar, t ex utpekade av Naturskyddsföreningen i rapporten Ore Skogsrike, ska skyddas och bevaras.

Vindkraft

Hos Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation handläggs i skrivande stund en ansökan från det tyska företaget wpd att bygga två vindkraftparker om totalt 115 st 230 m höga vindkraftverk i omedelbar anslutning till Gåsbergets värdestrakt och delvis också in i värdestrakten. Totalt omfattar parkerna nästan 6 % av Ore sockens yta. Till vår förvåning tas detta inte överhuvudtaget upp i rapporten, värdestrakten kommer ju att påverkas både under byggandet och när parkerna har tagits i drift. Ett industrilandskap i direkt anslutning till värdestrakten!

Slutligen

Om det är grön infrastruktur som ska ligga bakom det initierade samverkansprojektet bör blicken lyftas till just landskapet och analyser göras även utanför värdestrakten. På så sätt kan man få en bättre bild av traktens ekologiska funktion i landskapet. Eftersom endast lite drygt 3 % av Dalarnas skogar är formellt skyddade och till detta tillkommer omkring 5–6 % som frivilliga avsättningar, så kommer inte miljömålen, vare sig nationella eller internationella, att nås. Man kan alltså inte bara stirra sig blind på vad som sker inom en specifik värdestrakt och plötsligt utannonsera att nu är det minsann tillräckligt med skydd här!

Att då samtidigt tillåta en fortsatt fragmentering av Gåsbergets värdestrakt, genom ett samverkansprojekt mellan myndigheter, skogsbolag och SLU är hårresande. Gåsberget med flera värdestrakter är spillror av vad som en gång fanns. Nu är man inne i dessa kvarvarande spillror för att hitta ett legitimt sätt att avverka inom skogar med höga naturvärden.

Seminarium 2019-11-07

Representanter från Naturskyddsföreningen Rättvik deltog 2019-11-07 i ett seminarium om Gåsbergets värdestrakt, anordnat av Länsstyrelsen. Vid seminariet fick vi reda på att storleken på nyckelbiotoperna hade minskat med 35-42 % på 10 år.

Vid seminariet vidhöll Sveaskog att man inte räknar in de enstaka träd som lämnats som hänsyn på hyggena i sina avsatta arealer i Gåsbergets värdestrakt. De påstod också att de lämnar 80 % av alla sina skogar som är äldre än 100 år. Men vad betyder detta egentligen? Man kan alltså avverka 20 % av dessa skogar! För att senare gå in och ta ytterligare 20 %, eller? Det måste ju kvalitets- och värdesäkras!

Naturskyddsföreningen

Rättvik

Naturskyddsföreningen önskar att omtag av vissa delar av projektet görs så det får en social, ekonomisk och ekologisk inriktning med nationella och regionala strategin samt våra miljömål som utgångspunkt och att den ideella naturvården fortsättningsvis får vara delaktig i projektet så att projektet ges jämnvikt.

Om inte så begär Naturskyddsföreningen i Rättvik att Länsstyrelsen initierar ännu ett samverkansprojekt inom Grön Infrastruktur med inriktningen de socioekologiska skogarnas betydelse i ett landskapsperspektiv och låter den ideella naturvården delta.

Naturskyddsföreningen Rättvik
Margareta Wikström
/ordförande/